

A szolgálalkúság rossz szelleme

100 éves X. Piusz antimodernista enciklikája

Csodálatraméltó, mennyi pápai akadémizációt bírt már ki az egyház népe anélkül, hogy beadta volna a derekát. Száz évvel ezelőtt, 1907 szeptemberében hozta nyilvánosságra X. Piusz pápa azt a tanító iratot, amely teológusok egész nemzedékeinek törte el a gerincét: a *Pascendi dominici gregis* kezdetű, áldatlan enciklikát. Sajnos, ennek az ún. antimodernista enciklikának a hatásai máig is érezhetőek. Fél évszázadon át rengeteg gondolkodási kényszer, teológiai meghunyászkodást és feljelentést kényszerített rá az egyházra – és csak a II. Vatikáni Zsinat szorította ki, részben.

Az antimodernista enciklika egészen a jelenbe nyúlóan árasztja a szolgálalkúság rossz szellemét – ugyanis ez az alaptörvényük azoknak az ultrakonzervatívoknak, akik vissza akarják kormányozni az egyházat a tekintélyelvűség tegnapelőtti világába. Minthogy X. Piusz éppen százéves enciklikája még mindig mérgezően hat, megéri kritikus szemügre venni.

Hogyan következett be ennek a következményekkel terhes enciklikának a megjelentetése? Az akkoriban híres evangélikus teológus, *Adolf von Har-*

nack azt az álláspontot képviselte, hogy Jézus üzenete csak a dogmák kritikája által ragyoghat fel újból, és biztosíthat útmutatást és fogódzót. A modern francia katolikus teológus, *Alfred Loisy* támogatta Harnackot a Jézus-keresésben. Ám Loisy – jó katolikusként, és ellenében az individualista protestáns Harnack-kal – Jézus evangéliuma mellé odaállította az egyházat is. A katolikus teológus igazat adott evangélikus kollégájának abban, hogy a történeti Jézus nem alapított egyházat, de azt mondta, hogy amikor Jézus halála után elmaradt az utolsó ítélet, és az első keresztények csalatkoztak a közeli végre irányuló várakozásukban, akkor az egyház elkezdte a Lélek által vezérelt működését, és az idők folyamán megfogalmazta a dogmákat mint az evangélium továbbfejlesztését és szükséges értelmezését.

De Loisy derék katolikus gondolkozása felbosszantotta Piusz pápát. Antimodernista enciklikájában elítélt mindenkit, aki azt állította, hogy a dogmák nem az égből pottyantak, hanem a hit történelmileg kivívott és kidolgozott formulái. Amit az emberek történelmileg vívtak ki, az automatikusan kritizálható, a dogmák effajta megkérdőjelezé-

se azonban nem katolikus magatartás, és aki így gondolkodik, annak nincs helye az egyházban – hangzott a pápai ítélet. X. Piusz kerülte a gonosztevők szabatos megnevezését, s ezzel a pontatlansággal csak annál hatékonyabban teremtette meg a félelem, a besűgés és a megfélemlítés légkörét.

A Vatikán és a pápák sajnálatos módon – mindmáig – nemigen hozzák nyilvánosságra, ha helyesbítik korábbi pápák elavult, téves vagy akadályosá vált álláspontját, következésképpen sosem vonták vissza, és hivatalosan sosem nyilvánították tévesnek az antimodernista enciklikát sem. Ennek az a káros következménye, hogy az 1907-es mérgező enciklika és annak dogmatikai fundamentalizmusa segítségével a tradicionalisták háborút viselhetnek minden egyházi reform és újítás ellen. A tradicionalisták azt állítják: Az antimodernista enciklika továbbra is érvényben van, és alkalmazni kell, hiszen általa egy pápa ítélte el egyszer s mindenkorra minden újító gondolkodást az egyházban és a teológiában.

Thomas Seiterich

Forrás: Publik-Forum, 2007/17

A CIA a szegények egyháza ellen

Brazília püspökei és teológusai szokatlan olvasmánnyal foglalkoznak mostanában: a *Fehér Ház* rendkívüli jelentőségű titkos dokumentumokat szabadított fel azokkal a CIA-műveletekkel kapcsolatban, amelyeket az amerikai titkosszolgálat a katolikus egyház ellen folytatott a katonai diktatúra előtt és alatt.

Neves emberjogi aktivisták – olyan értelmiségiek, mint *Helio Bicudo* vagy a Sao Paulo-i felszabadítási teológus, *Frei Betto* – igazolva látják korábbi kutatásaikat. „Hála ezeknek a titkos dokumentumoknak, immár pontosan tudjuk, hogyan készítette elő Washington az 1960-as és 1970-es évek katonai puccsait.” Braziliában is a CIA segítségével juttattak hatalomra egy gyilkos katonai diktatúrát 1963-ban, s az csak 1985-ben ért véget, mondja *Frei Betto*.

Brazília egyháza a diktatúra idején messzemenően rendszerkritikus ellenzéket alkotott. „Hogy megteremtse ennek ellensúlyát, azért támogatta – és támogatja mindmáig – a CIA a pünkösdisták szekták terjeszkedését”, mondja *Frei Betto*: „Az USA finanszírozta ezeket a szektákat, amelyeknek a céljuk, hogy megosszák Brazília keresztényeit, és kioltásuk a katolikus egyház pozitív kezdeményezéseit.” Ezek a pünkösdisták, részben „elektronikus” egyházak kapitalista és individualista „jóléti teológiát” hirdetnek, amellyel szemben áll Jézusnak az igazságosságról és békéről szóló üzenete. Jel-

lemző, hogy a fontos pünkösdisták szekták brazil vezérei ma az USA-ban élnek, nem Braziliában.

A felszabadítási teológus *Frei Betto* több évet töltött politikai fogolyként a diktatúra börtöneiben, ahol kínzások is folytak: a domonkos testvér saját testén tapasztalta meg a horror minden változatát. A most nyilvánosságra hozott USA-dokumentumokban az áll, hogy az amerikai kormánynak pontos ismeretei voltak a gyilkosságokról és a kínzásokról. „*Evaristo Arns*, Sao Paulo bíboros érseke a diktatúra ellenálló köze számított, és azt javasolta az USA-nak, hogy vezessen be gazdasági embargót a brazil katonai diktatúrával szemben.” Kérése nem talált meghallgatásra, „hiszen az USA finanszírozta a diktatúrát”. Ráadásul a CIA megfigyeltette az olyan személyiségeket, mint *Helder Camara* érsek volt, s a papokat három osztályba sorolta: „progresszívek”, „az USA-nak hasznosak” és „ellenségek”. Rengeteg dollár folyt a halálbrigádok, a politikai rendőrség kiképzésébe, illetve az egész az elnyomó apparátusba.

A brazil püspöki kar évek óta követeli, hogy *Lula da Silva* kormánya végre nyissa meg a fegyveres erők titkos dokumentumainak archívumát – mindeddig siker nélkül. Az olyan országok, mint Chile vagy Argentína, már előrébb tartanak katonáik bűncselekményeinek feldolgozásában.

Klaus Hart